LA NOBLESA DEL GRAN JOC

—Vinc a veure't perquè m'expliquis coses teves. Hi ha molt d'interès a saber-les.

—Es curiós, i per què t'ocupes d'això, tu?

—Escric per a la història. També és una feina molt important.

—I vols que et parli de mi?

—Em convé molt.

—Està bé. Sóc un dels homes que manen més. Ho dec al meu esforç i al meu mètode de treball — cal dir-ho—, i la meva posició és honesta. Si no fos així, no m'atreviria pas a dir res, ni discutiria, ni exposaria la meva opinió. Quan el feixisme va agredir el meu país, jo em guanyava la vida venent objectes pels carrers, i de nits estudiava; estudiava molt. Sé moltes coses; però no vull enganyar ningú: era un pobre noi. M'esverava, em tornava vermell per res; l'amor em feia perdre la gana, i cada vegada que em fallaven les previsions, sentia com un buit en el pit que em desesmava. No obstant, quina importància té tot això? Cap! Ha passat, com han passat tantes altres coses. L'agressió va transformar-me. Em vaig adonar que jo podia desenrotllar una gran energia. Saps què és arribar a descobrir això?

—No.

—Doncs és una cosa que canvia el concepte de la vida. Fins aleshores havia estat un home curt de paraules; aquell dia, em recolzo en la barana d'un balcó, m'adreço a la gent del carrer i els faig un discurs que va durar prop d'una hora. L'esperit de la gent va alçar-se, em seguiren, i tots plegats ens en vam anar a fer la guerra.

—Sí; ja ho sé. Tu eres cap de columna, una mena de general, i guanyàreu moltes batalles...

—Bona cosa, eh? Quines jornades! Ara faig més feina, tinc més ressorts confiats a les meves mans, sóc més responsable, i, a desgrat de tot, a vegades tinc la sensació que perdo el temps. Ara em llevo; em donen a signar papers de bon matí, els llegeixo i, si em sembla, els faig fer de nou, canviant l'esperit. Es la història que desfila sota els meus dits i que és sensible al meu tacte. Ja és bonic això, també. Demostrem que aquest exercici d'emperadors, de grans senyors i de papes, també el sabem fer nosaltres, i que el fem més bé i d'una manera més justa. I ara que parlem d'aquests afers, et diré el perquè he canviat de casa. De fet, tu véns per a saber això...

—Això i altres coses. També hi ha quelcom, a part del teu trasllat, que la gent vol saber. Per exemple, la teva entrevista amb aquell marxant tan singular.

—Bé. Procedirem amb ordre, per no perdre'ns. Primer, el canvi de casa. La feina de manar té una mala tradició. Fins ara ha estat en tan males mans, que quan un s'hi posa, troba molt pocs precedents que puguin aprofitar-se. I és, a més, que el manar fa malbé l'home, desballesta la visió equilibrada de les coses. Aquesta mena d'omnipotència de manar, embota els sentits i lleva la solta; per això la immensa majoria de reis i de dictadors són ximples, tenen aquella ximpleria cruel tan característica. Això ja se sap: la gent ho ha llegit en molts llibres, i el que jo pugui dir, no afegirà gens de clarividència a la qüestió. A més, jo no sóc brillant ni original en l'exposició d'idees. Però ja m'entens, sí?

—Sí.

—En la casa d'aquell marquès començava a crear-me una cort, amb intrigues i enveges, la base de la qual era l'adulació a la meva persona. M'havia instal·lat bé. Cada matí, en llevar-me, em donava un bany en la gran banyera. El marquès havia fugit tan de pressa, que va deixar en la casa flascons d'aigua de colònia. Em perfumava el bany, i m'hi estava hores i hores. Quina placidesa! El benestar em pujava al cap, i veia el món tan petit que m'hauria cabut damunt la falda. El veia petit i al meu abast; em semblava que podia ficar les mans en tots els recons i plantar-hi la meva voluntat. Em peixava amb els vins del celler i amb els menjars freds del rebost, i em nodria d'aquella manera que diu que es nodreixen els grans senyors. La gent no em contradeia; quan se m'escapava alguna bestiesa, em savia greu i pensava: «T'has equivocat. A veure si t'ho coneixeran. Sí que l'has feta bona!» Però la gent s'afanyava a donar-me la raó i a trobar que feia les coses molt ben fetes, i aleshores jo també em convencia del meu encert i em deia: «Tenies raó. Primer, t'has pensat que t'erraves perquè encara no estàs acostumat al teu propi geni». Pel gener, vaig fer netejar els marbres del palau, vaig fer posar les cortines i vaig manar que em refessin el llit amb el matalàs de plomissol. M'anava estovant, comprens? Descendia. Fins que va venir un moment que vaig atrapar-me posant-me en el dit xic de la mà un solitari del marquès, i un vestit seu d'etiqueta; trobava que tot m'anava bé i que feia goig. Em miro en un mirall i, de sobte, em sorprenc una mirada de tanoca que em para el cor. «Ep! — em dic—. Sí que estàs ben lluït! Fins ací has arribat?» Llenço l'anell i el vestit, tanco el rebost i deixo lliure el palau. No m'hi he acostat més. Ara visc en aquesta casa, que és una casa del meu braç. Em rento a l'aigüera, obro jo mateix la porta, i legislo amb l'esperit obert i el cap alt. Ja ho saps, ara...

Dibuix de Cluselles

—Si tardes una mica més, no hi arribes a temps. I l'afer del marxant? Se n'ha parlat molt d'aquest marxant.

—Ah, sí? Quin murri! Si el torno a atrapar, li demanaré comptes. Vaig manar-li que no digués res a ningú, que no divulgués la nostra conversa. I ara... Però ara, millor que se sàpiga del tot. Tu ja saps que hi ha molta gent que ve a veure'm; m'exposen idees absurdes, m'ofereixen invents, em proposen la mitjanceria en els afers més privats. Hi ha desvagats que només pensen com s'ho faran per a plantar-se davant meu i explicar-me llur pensament. Dues setmanes enrera, m'estava en aquest mateix lloc, fumant en pipa, tranquil i content de tot. Truquen a la porta, m'alço, vaig a obrir i em trobo amb un marxant. Era un home vell, molt especial; duia un abric de jueu, amb un coll de pell de be. Amb la mà dreta sostenia una gran cartera i amb l'altra esgrimia un barret fort, movent-lo en senyal de reverència. «No necessito res — vaig dir-li—. Tinc planxa elèctrica, màquina d'escriure, estic assegurat. I les truites artificials a base de farines no m'agraden. De manera que si teniu feina i la voleu fer...» Va posar-se el barret i em va mirar fixament: «El que jo us ofereixo, ni ho teniu, ni sospiteu que pugui existir. En poques paraules: voleu salvar el país?» Li vaig dir que sí, i va entrar resoltament a casa meva. Què hauries fet tu?

—No ho sé.

—Aleshores, jo tampoc no sabia què fer. El vell aquell es va treure l'abric, me'l donà perquè li endrecés, i va parar la seva cartera damunt la meva taula de treball. «Sabeu per què us he vingut a trobar a vós?», em preguntà. «Perquè us deveu pensar que tinc temps per perdre». Va riure picardiosament: «Ca! No ho heu pas endevinat. Us he vingut a veure perquè sé que sabeu aprofitar-lo.» Obrí la cartera i va treure una capsa d'alumini, una batuta de metall, un llapis, una goma, una brúixola i un full de paper blanc. «Ja en tinc de tot això! — vaig cridar—. Per això, no calia que m'empipéssiu.»

—I què et va contestar?

—Va somriure, i somrient, em digué: «No és pas *això* el que us ofereixo. Deixeu-me fer». Allisà el paper blanc amb les mans (unes mans fines, de dits estirats) i mirà tota la cambra amb una passada d'ulls. Després, es tragué una cinta mètrica de la butxaca i començà a prendre la mida dels mobles i de les parets; però, a mig fer, es va repensar: «No, no cal que faci tanta feina. De fet, es tracta d'una senzilla demostració. Posarem en joc menys elements». S'assegué a la meva taula i va dibuixar la planta d'aquesta habitació. Ho feia amb molta pulcritud, marcant ben bé els mobles i els accessoris. Veus aquella taula petita?

—La vermella?

—Sí. Doncs damunt d'aquesta taula, abans, hi havia un gerro de faiança. En la part superior de l'armari que hi ha a la teva dreta, hi tenia una peixera, i tota la cambra estava plena de figures i objectes artístics. Coses de les dones, comprens? El vell no va oblidar res, i reproduïa en el seu dibuix la planta de totes les coses. Quan va acabar, em digué: «Bé; ja veieu que això és la planta de la vostra habitació i de les coses que conté, oi? Doncs ara ve el millor de tot». Amb la brúixola, orientà el dibuix, i després obrí la capsa d'alumini, va prendre amb la punta dels dits una mica de la pasta blanca que contenia i la va passar per damunt del paper. «Ja està!» Va respirar a fons. S'arremangà les mànigues de l'americana i prengué amb la mà dreta la batuta de metall. Jo esperava que, d'un moment a l'altre, començaria una requisitòria, de la manera habitual: «Senyores i senyors...» Però no. Digué: «Tal com em veieu, sense moure'm d'ací, tinc un poder *absolut* de destrucció damunt tot el que hi ha representat en la planta». Per demostrar-m'ho, va tocar amb la batuta, en el paper, la projecció del gerro de faiança, i el gerro de debò es va desfer a bocins; va anar repetint l'experiment amb diversos objectes, sempre amb el mateix resultat: la destrucció, sense cap mà visible que els toqués.

—Et devies quedar parat, tu.

—Pse! M'havia fet el pensament que el mateix truc que usava el marxant per a desfer les coses, li serviria després per a refer-les.

—Però no li vas dir res?

—Sí. El vaig agafar pel braç i li vaig preguntar: Vós sou un marxant oriental, oi?» — «Sí — em respongué—. Com ho heu conegut?» — «Ho he conegut — dic jo — perquè aquestes coses només les oferiu els marxants orientals. També he conegut que sou un màgic, però la vostra exhibició no m'interessa. Apa, torneu-me les coses tal com estaven i deixeu-me en pau. Va quedar esbalaït. «Tornar les coses tal com estaven? — preguntà—. Això és impossible! No hi ha cap poder humà que pugui fer-ho.» Em vaig enfadar. Vaig agafar-lo d'una grapada i l'anava a treure de casa; però em digué: «Atureu-vos, atureu-vos, que encara no estic llest. El més important ve ara; això que he fet damunt la planta d'un pis, pot fer-se damunt un mapa militar. Compreneu?»

—I el vas comprendre?

—De seguida. Venia a oferir-me aquella màgica perquè l'apliqués a la guerra, i me'n servís per a derrotar el feixisme. Tocant amb la batuta de metall, des del meu despatx, les localitats enemigues, les podria anihilar, obrant amb elles de la mateixa manera que el marxant obrava amb els accessoris de la cambra. Però, en comprendre això, encara em vaig enfadar més. Vaig plegar d'una revolada la cartera i les eines del vell, i les vaig llençar fora de casa. I ell, d'una empenta, segui les seves coses habitació enllà. Quan des del corredor em dirigí la darrera mirada, li vaig dir: «El que em proposeu, minyó, és un joc brut, i nosaltres guanyarem la guerra sense trampes, amb les mans netes i el cap alt». Se'n va anar corrents, i no l'he vist més.

—Però, home! Aquest marxant és un perill. Imagina't que se'n va a l'altra banda i gira l'enginy contra nosaltres...

—Ca! No t'amoïnis. Els de l'altra banda perdran la guerra encara que facin miracles.

Pere CALDERS